

SF 1355

DE BAHASA INDONESIA,
DE WERELD
EN NEDERLAND

REDE

UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING VAN HET AMBT
VAN HOOGLEERAAR IN DE TAAL- EN LETTERKUNDE
VAN MALEIS EN BAHASA INDONESIA
AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN
OP 18 NOVEMBER 1955

DOOR

DR. A. TEEUW

H. B. Jassin
Dj. Suwalam no 3

DJAMBATAN/AMSTERDAM/1955

5.-
-
DE BAHASA INDONESIA,
DE WERELD EN NEDERLAND

DE BAHASA INDONESIA,
DE WERELD
EN NEDERLAND

REDE

UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING VAN HET AMBT
VAN HOOGLERAAR IN DE TAAL- EN LETTERKUNDE
VAN MALEIS EN BAHASA INDONESIA
AAN DE RIJSUNIVERSITEIT TE LEIDEN
OP 18 NOVEMBER 1955

DOOR

DR. A. TEEUW

Djakarta, Desember 1955

H. B. Jassin

Dokumentasi Kesusasteraan
H. B. JASSIN
Siwalan 3 - Djakarta

DJAMBATAN/AMSTERDAM/1955

Mijne Heren Curatoren,
Mijnheer de Rector Magnificus, Dames en Heren Hoogleraren,
Dames en Heren Lectoren, Privaat-Docenten, Doctoren en Leden van de
Wetenschappelijke Staf,
Dames en Heren Studenten,
en voorts Gij allen die deze plechtigheid met uw tegenwoordigheid vereert,

Zeer gewaardeerde toehoorders!

Het was de vorige maand achtenzeventig jaar geleden dat Dr. J. PIJN-APPEL, als eerste hoogleraar in de Maleise taal- en letterkunde aan deze universiteit – tegelijk wel als eerste in de gehele wereld – zijn ambt in het openbaar aanvaardde met het uitspreken van een rede over *Het recht en de waarde der beoefening van het Maleisch en, in 't algemeen, van de Polynesische talen, als vak van Hooger Onderwijs*. Wij zijn tegenwoordig niet meer zo gesteld op zulke lange titels, die immers te veel energie aan ons overbelaste geheugen, en te veel plaats in onze overvolle bibliografieën kosten – maar dat neemt niet weg dat er dunkt mij alle reden is, het onderwerp van PIJNAPPEL thans opnieuw aan de orde te stellen, en te zoeken naar de rechtvaardiging van het bestaan en voortbestaan van deze leerstoel in dit land en aan deze universiteit. Traditie is immers wel een waardevol goed dat met name aan een universiteit verdient hooggehouden en behoed te worden, maar dat en dan toch alleen wanneer en voorzover zulk een traditie zinvol en inhoudrijk is gebleven. Het lijkt daarom niet overbodig, ja zelfs noodzakelijk, in deze tijd van steeds snellere uitbreiding van het aantal universitaire vakken – en er is bovendien wel nauwelijks een faculteit of vakgroep waar de werkelijke uitbreiding niet nog belangrijk achterblijft bij de noodzakelijk of gewenst geachte! – de vraag te stellen of niet althans sommige vakken geleidelijk aan overbodig geworden zijn, of tenminste zoveel van hun belang hebben ingeboet dat hun handhaving niet goed kan worden verdedigd tegenover zovele, en schijnbaar vaak zoveel dringender nieuwe aanspraken, ook bv. in een geval als het onderhavige, binnen de eigen faculteit. Door het wegvallen van de kwantitatief belangrijke categorieën studenten in de Indologie en het Indisch recht, door de sterk geslonken belangstelling voor de studie in de Indonesische letteren, en in het algemeen door de beëindiging van de speciale staatkundige relaties van Nederland met Indonesië schijnt het op het eerste gezicht toch wel of, zo één vak, dan dit langzamerhand overbodig moet heten in het geheel van ons universitair bestel. Gaarne vraag ik daarom uw belangstelling voor een beschouwing over *De Bahasa Indonesia, de Wereld en Nederland*, waarmee ik hoop iets te kunnen bijdragen tot het inzicht in het belang en zelfs de noodzaak van wetenschappelijk onderzoek betreffende de Bahasa Indonesia, juist in Nederland.

Nu kan er dunkt me weinig twijfel bestaan dat het niet aangaat bij de beoordeling van het recht en de waarde van een wetenschap als vak van universitair onderwijs praktische nuttigheid als criterium aan te leggen.

Voorzover nodig heeft de betreurde DUYVENDAK in zijn rede *De Oriënt en ons wereldbeeld* de positie van de filoloog in het algemeen, en van de oriëntalist in het bijzonder ten dezen nog weer eens scherp bepaald: de oriëntalist kan het beneden zich achten, zijn nuttigheid te bewijzen: het is hem niet om nuttigheid, maar om waarheid te doen, en elke praktische nuttigheid die hij ooit heeft of gehad heeft is niet meer dan een bijprodukt. Als ik dit zeer concreet mag toespitsen op het Maleis: het feit dat vóór 1940 telkenjare een aantal candidaat-bestuursambtenaren en Indisch juristen Maleis moesten leren als onderdeel van hun indologische of Indisch-juridische opleiding was evenmin een afdoend argument voor het instellen of handhaven van een universitaire leerstoel Maleis als het wegvallen van deze categorie studenten thans een argument voor het afschaffen ervan is.

Overigens, als men deze faktor van directe praktische nuttigheid in het geding wil brengen – en wie zal ontkennen dat ook bijprodukten belangrijk kunnen zijn! – wordt misschien in Nederland tegenwoordig toch wel wat gemakkelijk uit het oog verloren dat ook thans nog wetenschappelijk onderzoek van en onderwijs in het Maleis respectievelijk de Bahasa Indonesia in Nederland van praktisch belang is. Want mag men dan al de 35.000 Indonesiërs in het Rijksdeel Suriname, van huis uit Javaanssprekend maar steeds meer geïnteresseerd in en betrokken bij hun nationale taal de Bahasa Indonesia, in dit opzicht als een quantité négligeable willen blijven beschouwen, zoals tot dusverre steeds hun specifieke taalproblemen verwaarloosd zijn, zeker niet kan men het Maleis onderschatten als een belangrijke factor in de ontwikkeling van Westelijk Nieuw-Guinea. En zolang het Nederlandse volk en de Nederlandse regering die ontwikkeling van Nieuw-Guinea – mijns inziens ten onrechte, maar dat doet hier verder niet ter zake – als hun uitsluitende taak en zaak blijven beschouwen is onderzoek van, en gelegenheid tot onderwijs in die taal in Nederland vanzelfsprekende noodzaak.

Ik kan hier niet diep ingaan op de voertaalkwestie voor Nieuw-Guinea, hoe belangrijk ook – maar ik wil er toch graag iets over zeggen, omdat ik de indruk heb dat over deze kwestie nogal wat misverstanden in omloop zijn. Als men echter als uitgangspunt neemt dat het de taak van Nederland is West-Nieuw-Guinea zo snel mogelijk tot zelfstandigheid te brengen, en het daarbij de gelegenheid te bieden tot een eigen positiekeus en plaatsbepaling in de wereld, dat is dus in de eerste plaats in Zuidoost-Azië en het gebied van de Pacific, dan behoort het ook tot die taak, het land een voertaal te verschaffen, waardoor zijn geestelijk en materieel verkeer met zijn omgeving wordt mogelijk gemaakt of vereenvoudigd. Ik meen niet dat men in ernst kan betogen dat het Nederlands een speciale geschiktheid heeft om deze functie te vervullen. De Papua is met kennis van het Nederlands niet werkelijk gebaat, omdat onze taal de wereld niet voor hem openlegt maar afsluit; hem de communicatie met zijn omgeving niet vergemakkelijkt maar bemoeilijkt. Door het Nederlands tot voertaal van West-Nieuw-Guinea te maken zouden wij ons eigenlijk toch schuldig maken aan een anachronistisch cultuurimperialisme. En anderzijds pleit het feit

dat het Maleis in moderne vorm de taal van de grote nabuurstaat Indonesië is nu eenmaal niet tegen de geschiktheid van die taal als voertaal voor Nieuw-Guinea, maar het is er integendeel een sterk argument vóór. Ik zeg niet dat het Maleis de enige mogelijkheid is – daarvoor is nader onderzoek nodig. Maar het is in ieder geval op grond van theoretische en algemeen taal-politieke argumenten een belangrijke mogelijkheid, die Nederland dus nader heeft te onderzoeken, in het belang van de bevolking. Maar zelfs als men na zulk een onderzoek vroeg of laat tot de conclusie zou komen dat een andere voertaal beter dan het Maleis de bevolking van Nieuw-Guinea zal kunnen dienen op zijn tocht naar een eigen plaats onder de tropenzon, dan is daarmee praktisch het Maleis nog geenszins uit Nieuw-Guinea verdwenen, en zowel de opvattingen en berichten van overheidszijde, als alles wat men daarover particulier te horen krijgt – ik herinner aan het zeer belangrijke betoog van TEUTSCHER in Wending – wekken sterk de indruk dat dat Maleis, hoe het dan ook met de officiële theorie gesteld is, praktisch een zeer sterke positie inneemt, ja in feite al de voertaal van exploitatie, educatie en unificatie van het land is – eigenlijk analoog aan wat in het vroegere Nederlandsch-Indië geschied is. En praktische reden heeft de beoefening en studie van het Maleis in Nederland daarmee alleen al ontegenzeggelijk gekregen, of liever behouden.

Maar, PIJNAPPEL beseft en zei het al, 'eene reden is geen recht'. Wil men van het recht op wetenschappelijke beoefening in universitair verband spreken, dan zijn andere factoren en overwegingen nodig. Of, in de terminologie van DUYVENDAK: zomin als de oriëntalist zijn 'nuttigheid' hoeft te bewijzen, zo min mag hij zich op zijn directe 'nuttigheid' beroepen om zijn bestaansrecht te verdedigen.

Welke zijn dan de rechten die het Maleis (de Bahasa Indonesia) op een gelijkwaardige positie in het universitair bestel kan doen gelden naast bv. zoveel andere grote talen in het Europese cultuurgebied?

Voor één belangrijk argument kunnen wij nog bij PIJNAPPEL terecht: een argument dat heden ten dage zwaarder nog kan wegen dan in de jaren toen PIJNAPPEL het hanteerde, toen de vergelijkende en historische Indo-germaanse taalwetenschap immers op het toppunt van zijn bloei en glorie was, en praktisch identiek was met algemene taalwetenschap: nauwelijks een jaar tevoren had LESKIEN het dogma van de Ausnahmslosigkeit der Lautgesetze geformuleerd, dat de rest van de eeuw zou beheersen, en PAUL werkte aan zijn *Prinzipien der Sprachgeschichte*, waarin de taalgeschiedenis als enige taalwetenschap wordt erkend, en met nadruk wordt ontkend dat wetenschappelijke beoefening mogelijk zou zijn van talen waarvan ons geen historische gegevens ter beschikking staan. En men vraagt zich af of PIJNAPPEL zijn tijd zover vooruit was, dan wel of de eigentijdse ontwikkeling van de taalwetenschap aan hem zo voorbijgegaan was, dat hij de waarde en het recht van het Maleis als vak van hoger onderwijs kon funderen 'in de taal zelf', hierin nl. 'dat die taal behoort tot de talen van een geheel vreemden stam', van een ander type dus dan de traditioneel beoefende, omdat 'het voor de algemeene taalstudie inderdaad

van het hoogste belang' is 'dat voortaan ook aan de beoefening van onbeschaafde talen eene plaats aan onze universiteit, dat wil zeggen voor wetenschappelijke studie, is aangewezen'.

Het 'onbeschaafd' zeggen wij PIJNAPPEL niet zo licht meer na, ons begrip van beschaving heeft in de laatste decennien wel een zekere relativering ondergaan en er liggen hier minstens ten aanzien van de taal nog wel enige niet geheel opgehelderde problemen; al ben ik er aan de andere kant niet geheel gerust op dat voor ons een term als 'exotische talen', die we nu bij voorkeur gebruiken, werkelijk een andere waarde heeft dan voor PIJNAPPEL zijn 'onbeschaafd'.

Maar geheel afgezien van de term is de gedachte als zodanig van een onveranderde, in ieder geval hernieuwde actualiteit. Dat betekent niet dat het overbodig is, deze gedachte in Nederland anno 1955 nog eens weer naar voren te brengen, dat het dus voor de beoefenaar van de taalwetenschap van essentiële betekenis is, kennis te kunnen nemen van en zich te verdiepen in talen van zeer verschillend type en uit zeer uiteenlopende cultuursfeer. Want theoretisch zal men dat algemeen gaarne, en volmondig toegeven. Maar praktisch vindt men in Nederland nog maar al te zelden het inzicht toegepast, dat het voor een romanist of germanist die taalkundige belangstelling heeft helemaal niet zonderling of nutteloos is, maar integendeel uiterst gezond en vruchtbaar, zich eens intensief te verdiepen in een of meer talen van gans andere structuur, omdat dat zijn inzicht in eigen object zeer kan verhelderen en verdiepen. In de Verenigde Staten is dit een vanzelfsprekende zaak: wie Engels studeert studeert linguïstiek – en tot de linguïstiek behoort even goed de studie van een modern Arabisch dialect of een Indianentaal – en tot de training van de wetenschappelijke linguïst behoort daar bijna vanzelfsprekend kennismaking met, liefst onderzoek te velde van een of andere Indianentaal, of andere bereikbare 'exotische' taal. Het lijkt mij daarom niet iets ongerijms of overbodigs dat aan onze germanistische of romanistische studenten de gelegenheid geboden wordt zich voor korter of langer tijd bezig te houden met talen van een afwijkend type. Niet natuurlijk om massa's woordjes te leren of veel teksten te lezen in zo'n taal, maar wel om kennis te maken met andere taalvormen dan de hem vertrouwde, en vooral om de beginselen en problemen van de methodiek van taalonderzoek en taalbeschrijving die hij bij zijn eigen taalstudie ontmoet en zich vormt, te toetsen aan, te ontwikkelen door inzicht in gans andere, maar van taalkundig standpunt immers precies even gewone en normale talen. En men kan natuurlijk niet alle taaltypen ter wereld aan onze universiteiten onderzoeken en onderwijzen – maar in de eerste plaats komen dan toch wel de Indonesische in aanmerking, waarvoor wij zo uitstekend geoutilleerd zijn, temeer daar buiten Nederland althans in West-Europa de mogelijkheden tot onderzoek van en contact met deze talen verder zo uiterst beperkt zijn. Alleen al vanuit dit gezichtspunt en in het verband van een West-Europese samenwerking en taakverdeling op wetenschappelijk terrein wordt inderdaad de traditie van het onderwijs in en de beoefening van het Maleis vruchtbaar en zinvol.

Doch – er is meer. En om dat meerdere te verantwoorden moeten wij voorlopig afscheid nemen van PIJNAPPEL. Er is immers een aantal speciale factoren en omstandigheden die maken dat de Bahasa Indonesia de aandacht van de gehele wereld in bizondere mate verdient, en er zijn anderzijds klemmende argumenten dat het juist Nederlands taak, ook nu nog, is, vooraan te staan in het onderzoek van en de belangstelling voor deze taal.

Allereerst dan iets over de Bahasa Indonesia en de wereld. Ik hoef hier niet lang stil te staan bij de tocht die deze taal in weinige jaren heeft gemaakt *Van Maleis naar Basa Indonesia*: mijn ambtsvoorganger heeft nauwelijks zeven jaar geleden op deze zelfde plaats voor U deze tocht beschreven. Maar er is alle aanleiding, de huidige situatie van de Bahasa Indonesia nader in beschouwing te nemen, omdat het èn cultuurhistorisch èn taalwetenschappelijk wel een zeer merkwaardig fenomeen is dat zich in Indonesië tendele voltrokken heeft, en anderdeels nog voltrekt. Een taal, die als normaal, compleet communicatieapparaat in gebruik was in een gemeenschap van slechts enkele miljoenen sprekers, en in een culturele sfeer die in veel opzichten het tegendeel was van de moderne wereldcultuur, in een geografisch betrekkelijk beperkt gebied: het Maleis dus als moedertaal van bewoners van Sumatra (vooral de Oostkust), Malaka en de eilanden in die buurt; een taal, die daarnaast in enige gedifferentieerde, sterk vereenvoudigde of gecreoliseerde vormen enige specifieke, beperkte functies vervulde in een veel ruimer geografisch gebied en voor een veel groter aantal sprekers: het Oost-Indonesisch Maleis vnl. van Ambon en Menado; het kerk-Maleis, in de protestantse kerken van Indonesië in gebruik, en typisch gekleurd door oude bijbelvertalingen; het Chinees-Maleis, verkeerstaal in de archipel tussen Chinezen of Indo-Chinezen en tussen hen en andere bevolkingsgroepen; het Maleis van Djakarta, grotestadsspreektaal van even gemengde herkomst als zijn bevolking, met Javaans, Sundaas, Chinees, Portugees, Balisch en Nederlands naast het Maleis in engere zin als voornaamste componenten; het pasar-Maleis, elementairst en rudimentair verkeersmiddel voor allen die geen beter gemeenschappelijk communicatiemiddel ter beschikking hadden of meenden te behoeven: dit Maleis met zijn vele, nog nauwelijks goed verkende en onderzochte gezichten is binnen één generatie geroepen tot, geproclameerd tot en gemaakt tot nationale taal in de volle zin des woords in een moderne staat. De wereld heeft werkelijk alle redenen gespannen toe te zien of dit kan en hoe dit kan, hoe dit toegaat en hoe dit afloopt. Wetenschappelijk is immers de wordingsgeschiedenis van allerlei nationale talen, en men kan zeggen van de nationale taal in het algemeen, nog volstrekt niet voldoende opgehelderd. De studie van zulke in het verleden voltooide processen wordt veelal bemoeilijkt doordat onze documentatie onvoldoende, onze afstand te groot is. Hier voltrekt zich zulk een proces vlak voor onze ogen, hier kunnen we hopen en trachten de essentiële factoren en momenten te achterhalen die de doorslag geven bij het totstandkomen van zo'n nationale taal. Want al kan men uiteraard niet alle gevallen over één kam scheren, al zijn omstandigheden en bijzonderheden van de wording van het Nederlands of het Frans zeer veel

verschillend van die van Bahasa Indonesia (ik denk alleen maar aan de moderne communicatiemiddelen van krant en radio, die een zeer belangrijke rol spelen bij consolidatie en verbreiding van de Bahasa Indonesia, zoals ook het onderwijs in zijn moderne vormen), er is in de strikt linguïstische processen toch stellig ook een fundamentele overeenstemming.

Maar deze historisch leerzame parallellie is niet het belangrijkste aspect van de wording van de Bahasa Indonesia. De fascinerende en in de moderne taalwetenschap centrale vraag naar de aard en mogelijkheden van de taal als communicatiemiddel laat zich aan deze taal op zeer speciale wijze onderzoeken. BERG heeft met name in zijn Amsterdamse oratie dit probleem vooral van de logisch-theoretische kant benaderd, maar men vraagt zich af of de praktijk van de dagelijkse communicatie niet een theoretisch gezonder en feitelijk vruchtbaarder uitgangspunt vormt. En terwijl in het algemeen experimentele onderzoekingen betreffende de mogelijkheden van de taal allerlei moeilijkheden met zich brengen en allerlei beperkingen opleggen heeft men in de Bahasa Indonesia en zijn gebruik de onderzoekingsmogelijkheden voor het grijpen liggen: zowel de reikwijdte der communicatie bij optimaal gebruik van de taal, en dus de lacunes die de taal als zodanig vertoont, de moeilijkheden die uit zijn huidige aard voortvloeien, als de communicatiemoeilijkheden, voortvloeiend uit onvoldoende beheersing van de actuele taalmogelijkheden door bepaalde sprekers, laten zich in de situatie van de Bahasa Indonesia van vandaag ongezoekt en op grote schaal onderzoeken. Een dergelijk onderzoek zal ons inzicht in de aard en de mogelijkheden van de taal als voornaamste communicatiemiddel zeer verdiepen – en zal tevens de taalwetenschap in staat stellen in dgl. gevallen op doeltreffende wijze taal en taalgebruikers te leiden naar een betere, resp. optimale (is gelijk normale) toestand. Uiteraard zijn dit problemen die in de eerste plaats de Indonesische taalgeleerden en taalwetenschap aangaan. Maar ik acht het, ook op grond van persoonlijke, recente ervaringen, volstrekt onaannemelijk dat zij internationale belangstelling voor hun taalproblematiek als bemoeizucht van de hand zouden wijzen, temeer daar enerzijds deze Indonesische wetenschapsbeoefenaren nog een zo kleine groep vormen, en de handen meer dan vol hebben aan allerlei taken en werkzaamheden van zeer uiteenlopende aard, zodat zij aan vele urgente wetenschappelijke onderzoekingen niet toe kunnen komen. Maar anderzijds gaat, zoals gezegd, de betekenis van deze problematiek ver uit buiten de grenzen van Indonesië. De hele wereld lijdt aan het taalprobleem, in allerlei vormen en graden. En hoewel de moeilijkheden overal weer verschillend liggen in details, hoewel het vraagstuk telkens weer andere aspecten heeft gaat het in wezen toch altijd om dezelfde dingen: unificatie van diversiteit van talen, en adaptatie van talen aan de moderne cultuur, aan de eisen van de hedendaagse wereld. Wanneer in een geval als dat van de Bahasa Indonesia zo'n in niet geringe mate kunstmatig proces van taalunificatie en -adaptatie op zeer grote schaal in zeer korte tijd met grote stoutmoedigheid wordt doorgezet, en bovendien nog slaagt, althans alle kans van slagen blijkt te hebben, dan heeft de wereld alle reden zich

evenzeer te verbazen als te verheugen – en de wetenschap de plicht zich te verdiepen in dat proces en zijn resultaten, zowel om zijn algemene wetenschappelijke betekenis als om zijn praktische consequenties en perspectieven.

207 h₂, n₁

Een van de interessante vragen is bv. – als ik ter illustratie van de problematiek een enkel voorbeeld mag geven; voor een diepgaande behandeling ontbreekt hier de tijd, en voorlopig ook het materiaal – welke middelen en procédés gebruikt zijn en worden om de enorme uitbreiding van communicatiebehoefte naar alle kanten op te vangen. Daarbij komt vanzelf de vraag aan de orde of Maleis en Bahasa Indonesia identiek zijn of niet, een vraag waarop men de meest uiteenlopende antwoorden kan geven, al naar het criterium dat men aanlegt. Want objectieve criteria biedt de linguïstiek in een geval als dit nog niet, en kan hij vermoedelijk juist pas vinden door grondig onderzoek van taalsituaties als de Bahasa Indonesia vertoont. Men kan natuurlijk betogen: als ik een bladzij Bahasa Indonesia lees is meer dan een derde der woorden geen Maleis, is een groot deel van de vormen en syntactische wendingen onmogelijk of ongebruikelijk in de oude taal – of wel men kan redeneren: een oude Maleier zou die tekst niet begrepen hebben. Het is alleen maar de vraag of hij de taal als zodanig niet begrepen zou hebben, of dat de mededeling van de tekst hem niets zou zeggen, omdat de zaken waarover gehandeld wordt hem ver en vreemd zijn. De Bahasa Indonesia wordt nu eenmaal in een andere wereld gehanteerd dan het oude Maleis, en voor een Maleise visser is een politieke beschouwing in een Djakartase krant anno 1955 onverstaanbaar – maar is dat een criterium voor het anders of eender van de taal?

Als men, in plaats van een algemeen maar onherroepelijk vaag oordeel, tracht te komen tot een meer gedetailleerd inzicht in de verhouding tussen Maleis en Bahasa Indonesia, blijkt in de eerste plaats de grote moeilijkheid dat we het Maleis nog maar betrekkelijk slecht kennen. Dat springt onmiddellijk in het oog als we de schijnbaar zo eenvoudige, en exacte proef willen nemen om vast te stellen in een modern stuk Bahasa Indonesia wat daarvan in het klassieke Maleis precies zo had kunnen staan. Deze proef faalt, of hapert in ieder geval telkens op de gebrekkige lexicale en grammaticale beschrijving van die taal. Overigens wijst die voortdurende onzekerheid of iets wel of niet kan in het Maleis toch ook al dadelijk op een grote mate van continuïteit en identiteit tussen Maleis en Bahasa Indonesia.

Maar die proef leert ook dadelijk iets anders, die onzekerheid heeft ook een andere reden: als we een paar fragmenten Bahasa Indonesia op deze manier nagaan is er behalve veel wat zonder meer Maleis is, daarnaast allerlei wat wel niet aantoonbaar Maleis is, maar het toch wel had kunnen zijn: wat door het oude taalsysteem mogelijk gemaakt werd, maar voorzover ons uit de geschreven bronnen blijkt althans weinig of niet gebruikt werd; wat zonder tot de taalschat te behoren toch in de taalpotentie besloten lag als mogelijkheid, door de normale autoproductiviteit van het Maleis, om een term van REICHLING te gebruiken.

nal terhadap bahasa persatuannya. Saja akan berusaha sekuat tenaga supaya saja djangan menjetjewakan perhatian itu. Akan tetapi saja insaf bahwa saja akan memerlukan perhubungan dengan dan bantuan dari pihak masyarakat dan perwakilan Indonesia dinegeri Belanda ini supaya dapat melakukan pekerdjaan saja setjara memuaskan. Atas kerelaan Paduka Tuan jang sudi membuang waktu untuk menghadiri upatjara ini saja ingin melahirkan perasaan terimakasih saja jang berlebih-lebihan, karena hadirat Jang Mulia ini saja pandang sebagai tanda kemungkinan kerdjasama dan persahabatan jang saja sebut tadi. ? kehadiran

'Akademische jongelingschap! Ik vrees dat door de bijzonderheid van mijn vak de banden, die mij aan U zullen verbinden, wel nooit zoo zullen worden, als ik dit zou wenschen. Want het aantal dergenen, die de Polyneisische talen voor hunne levensstudie zullen verkiezen, zal wel steeds zeer gering zijn.' Aldus – voor het laatst vandaag – PIJNAPPEL – en ik vrees dat ik voor de Bahasa Indonesia en het Maleis zijn vrees tot de mijne moet maken. Toch hoop ik dat ook Gij, Dames en Heren studenten, begrepen hebt, dat ook als Gij deze talen niet tot uw levensstudie verkiest, de kennis-making met taal en letterkunde van Maleis en Bahasa Indonesia U tot vrucht kan strekken. En ik hoop dat ook de Nederlandse academische jongelingschap van heden zal beseffen dat oriëntalistiek dan misschien een verouderde anachronistische naam is in een wereld waarin Europa, de Occident immers zijn centrale plaats verloren heeft – maar dat die naam staat voor een zaak waarvan de behartiging dringend belang is voor de wereld en voor ons werelddeel zelf. U in die voortdurend noodzakelijke en onverminderd fascinerende ontdekking en doorvorsing van 'het Oosten' voor mijn deel te leiden en helpen beschouw ik als de belangrijkste en schoonste taak die ik met het hierbij officieel aanvaarde ambt op mij heb genomen.

24.86
Dokumentasi Kesusasteraan
H. B. JASSIN
Siwalan 3 – Djakarta

